

יהודה שביב

מגילת רעות - הרעה לעומת הרעים

תגובה למאמרו של א' בזק שנתפרסם בגיליון יח-יט

א

במאמר נאה¹ מעמיד ר' אמנון בזק על השווה ועוד יותר על השונה בין סיפור איוב לסיפור מגילת רות. אבל דומה שנקודה אחת לא הודגשה במידה מספקת והיא - למתבונן - נקודה מרכזית: עניין הרעות, הרעות שהכזיבה באיוב לעומת הרעות הנאמנה שברות. האכזבה משלושת הרעים שבספר איוב היא עמוקה וכפולה: אכזבה 'למטה' ואכזבה 'למעלה'. רעים נאמנים לכאורה היו השלושה. ריחוק גאוגרפי לא היווה עבורם מכשול. השמועה הרעה הגיעה אליהם עד למרחוק והביאה אותם מיד אל איוב, כשהוא עדיין באבלו, לנווד לו ולנחמו. ההזדהות בתחילה היא גמורה. אף הם, כאבל עצמו, קורעים את מעיליהם וזורקים עפר על ראשם ויושבים אתו לארץ דוממים משך שבעה ימים תמימים (איוב, ב', יג).

אולם הנאמנות לרע הסובל נמוגה מהר והמוצקות שבה נמסה כשגל הנמס בשמש העולה, וגם על כך קונן איוב:

"לִמָּס² מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב
אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעברו
הקִדְרִים מני קרח עלימו יתעלם שלג
בעת יזרבו נצמתו בחמו נדעכו ממקומם"

(ו', יד-יז).

אימתי זקוק האדם עובר האורח ("ארחות תמא" - שם, יט) לצוננים? כשהשמש קופחת ומכה על ראשו. וכשהקרח הנשקף מרחוק נמס בהתקרבו אליו, גדולה עד מאוד האכזבה ואנושה המכה. כך הם הרעים: מוצקים עד בוא העת שהרעות נדרשת ומתבקשת; אך דווקא אז, כשיד ה' נגעה באיוב, הם נמוגים ונמסים.

¹ אמנון בזק, "עולם חסד יבנה" - בין מגילת רות לספר איוב, מגדים יח-יט (שבט תשנ"ג), עמ' 169-175.

² לפי הציור בהמשך תתפרש המלה 'לִמָּס' כמו 'נָמַס', בחילוף ל-נ.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

ואילו כלא היו אפשר לא היה הכאב כה גדול. אלא שעוד הרעו לעשות כששמו עצמם מגיני האמונה וסנגוריו של ה', והעמידו עצמם לא לצדו של איוב כבתחילה וכנדרש, אלא כנגדו. עד כאן אכזבה של מטה.
האכזבה של מעלה מבוטאת בבהירות בסוף הספר בדברי ה' אל אליפז:

"ויאמר ה' אל אליפז התימני: חרה אפי בך ובשני כעידך כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב. ועתה קחו לכם שבעה פרים... ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם פניו אשא לבלתי עשות עמכם נבלה, כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב"
(מ"ב, ז-ח).

פעמיים - להדגשה - "כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב".

ב

לעומת הַעוֹת המאכזבת הבודדנית, מזדקפת קומתה של רות הַעָה הנאמנה³, זו הדבקה בחמותה בשל כל שעבר עליה ונוטעת בקרבה תקווה חדשה. נמצאו שני הספרים מלמדים דבר משותף: אין עמידה לאדם שנגעה בו יד ה' אלמלא הַעוֹת של אמת שהיא היא הַעוֹת של חסד. הקב"ה אינו זקוק למליצי יושר ולסנגורים להנהגותיו בעולם - האדם הסובל הוא הזקוק ליד תומכת ומלווה.

ג

סופה של מגילת רות - הולדת דוד. ללמד כי רות היא אמה של מלכות שעה ואף מלכות עולם שמצאצאה עתיד לעמוד משיח גואל ישראל והאנושות כולה.
מה עניין הגאולה? ודאי תיקון עולם במלכות שדי⁴. כדרך שמצינו אחרית טובה במגילת רות, כן מזומנת אחרית טובה לעולם בכלל. אבל גאולה שפוחתת דף חדש עדיין אין עמה תיקון לכל ייסורים ולכל מתייסרים של עבר. רק גאולה מעין זו שבמגילה, שיש בה חסד לא רק עם החיים אלא גם עם המתים היא גאולה ממשית; היא המלמדת כי גם הנראה ככיליון איננו כיליון חרוץ, ויש לו אחרית ותקווה, שם ושארית. הרי זה תיקון המשלים גם את העבר. כזאת ולמעלה מזאת היא גאולת ישראל וגאולת העולם, גאולה שתיתן טעם ותכלית, שם ושארית, לכל שהיה.

³ באמת לא רק רות מתגלה כַעָה נאמנה. השתתפות ונאמנות מתגלים במגילה גם אצל השכנות בבית לחם. שנים הרבה לא פגשו בה בנעמי 'היורדת' והנוטשת אותן בעת רעב, והנה היא שבה ודברי קטרוג מרים בפיה "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'... וה' ענה בי ושדי הרע ליי". ואין הן עונות אותה כדרך שענו רעי איוב. והרי כמה וכמה דברים יכלו להטיח בפניה, על העוון הדתי של עזיבת הארץ והעוון החברתי של נטישה והורדת המוראל בעת צרה - אבל הן שתקו שתיקה שיש עמה הרבה מן ההזדהות והאמפטיה.

⁴ ביטוי זה, המוכר מקטע התפילה "עלינו לשבח", יש בו מן המאלף: מכל שמותיו של הקב"ה לא נמצא ראוי לזה הביטוי אלא **שדי**, והרי זה השם מופיע תכופות באיוב ואף במגילת רות כמביע את מידת הדין הפוגעת והמייסרת. נמצא שתיקון עולם הוא לא רק מעולות חברתיות אלא אף ובעיקר תיקון עולם מכל שנראה מעוות בהנהגתו.

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

זאת ועוד, המגילה מלמדת כי הדרך לגאולה אינה כרוכה בהכרח במעשים גדולים הרואיים 'עושי כותרות', אלא בחסד יומיומי עקבי הנפרש על פני שנים וכל כולו הטיית שכם ולב לקשי יום ולמיוסרים, חסד הכרוך גם בויתור על מאויים ועל 'מימוש עצמי'⁵.

⁵ נקודה אחרונה זאת מודגשת מאוד ע"י הרב י"ז ליפוביץ בביאורו הנלבב על המגילה ('נחלת יוסף', תל-אביב, תשי"ט). יש להתפלא ולהצטער על שלא הוזכר אצל מבארים חדשים, גם לא במדור הביבליוגרפיה.